

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství
Katedra celoživotního vzdělávání a podpory studia

**Šikana - sociálně patologická forma chování žáků, její
rozpoznání a řešení. Systémové aktivity školy v oblasti
prevence šikanování.**

Bakalářská práce

Autor: **Jitka Werbynská**

Vedoucí práce: PhDr. Drahomíra Oudová, Ph.D.

2010

P R O H L Á Š E N Í

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Šikana – sociálně patologická forma chování žáků

vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v seznamu použité literatury.

.....
(podpis autora)

V Praze dne

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji PhDr. Oudové, za odborné vedení, metodickou pomoc a cenné rady, které mi poskytla při zpracování bakalářské práce.

Zároveň děkuji své rodině za podporu během studia a při zpracování této práce.

V Praze dne

Abstrakt: Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části bakalářské práce jsou uvedeny základní informace a shrnutí dosavadních odborných poznatků o sociálně patologickém jevu „šikaně“. V praktické části zjišťuji výskyt šikany na SOU gastronomie a podnikání v Praze formou anonymního dotazníku pro žáky. Provádím analýzu výsledků a specifikuji, o jaké projevy šikanování se jedná.

Cílem bylo najít a pojmenovat děje a stavy, odehrávající se ve školním kolektivu, prozkoumaní výskytu šikany na shora uvedené škole, které by přineslo řadu užitečných informací pro stanovení systémových aktivit v oblasti prevence. Podmínkou k efektivnímu řešení šikany je ochota vedení školy a celého pedagogického sboru vážně se zabývat problematikou šikanování. Dle mého názoru je důležité, aby učitelé měli nejen znalosti a dovednosti na vysoké úrovni, ale aby uměli vnímat jednotlivé procesy šikany, vhodně na ně reagovali a usměřovali je.

Abstract: Bachelor work is divided into a theoretical and practical part. In the theoretical part, there are basic information and a summary of the present technical knowledge about a social-pathological phenomenon “chicane”. In the practical part I find out the appearance of chicane on the Secondary school of gastronomy and enterprising in Prague through an anonymous questionnaire for students. I am doing some analyses and I specify what kind of chicane it exactly is.

The aim was to find and name processes and situations appearing in the school collective team. I am exploring the vexation appearance on the above mentioned school which could bring some valuable source of information for setting system activities in the scope of prevention. The basic condition for effective vexation solution is the will of the school management to take vexation problems into consideration. According to me it is important for the teachers not to have only knowledge and skills on the high level, but also they must be able to perceive single vexation processes, react to them in an adequate way and coordinate them.

Seznam použitých zkratk

MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MIŠ	Minimalizace šikany
PPP	Pedagogické psychologická poradna
ISŠ	Integrovaná střední škola
Metodický pokyn MŠMT	Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchov

Obsah

Úvod.....	9
-----------	---

TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE

1. Sociálně patologické jevy.....	10
2. Obecně o šikaně.....	12
2.1 Vymezení pojmu šikana.....	12
2.2 Příčiny šikany.....	13
2.3 Projevy šikany.....	13
2.4 Druhy šikany.....	14
2.5 Vývojové stupně šikany.....	17
2.6 Charakteristika účastníků šikany.....	21
2.7 Kde a za jakých podmínek dochází k šikaně.....	22
2.8 Formy a následky šikany.....	23
2.9 Média a šikana.....	24
3. Prevence šikany.....	25
3.1 Pomoc šikanovaným dětem.....	26
3.2 Pomoc rodičům šikanovaných dětí.....	26

PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE

4. Průzkumné šetření v SOU gastronomie a podnikání v Praze.....	27
4.1 Cíle práce.....	27
4.2 Hypotézy.....	27
4.3 Metody průzkumu, místo a čas průzkumného šetření.....	28
4.4 Charakteristika respondentů.....	28
5. Výsledky průzkumu	
5.1 Analýza výsledků průzkumného šetření.....	28
5.2 Závěr výzkumu.....	38
6. Diskuse.....	40
Závěr.....	42
Seznam tabulek a grafů.....	44
Použitá literatura.....	45
Přílohy.....	47
Dotazník.....	47

Úvod

Teoretická část je věnována sociálně patologickým jevům, příčinám jejich vzniku, agresi a agresivitě. Výzkumný problém byl zaměřen na vztahy v rodině a na vztahy mezi žáky. Šikaně je třeba se věnovat velmi zevrubně, jelikož mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Na rozdíl od jiných druhů násilí je šikana zvlášť zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu.

Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných fázích vyskytuje v téměř každé škole, je potřeba věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost. Důraz je nutné zaměřit na vytváření dobrých vztahů uvnitř třídních kolektivů, zabývat se vztahy v třídních kolektivech ještě před vznikem šikanování. K tomuto je potřeba zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v práci s dynamikou skupiny, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem dětí, žáků a studentů jako prevenci šikanování.

Na prevenci šikany i při řešení jednotlivých případů by měli spolupracovat pedagogičtí pracovníci podle předem dohodnutých postupů. K tomu je nutné zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování.

V rámci praktické části jsem vytvořila analýzu problematiky šikany na naší střední škole, kde jsem se snažila vypořádat souvislost mezi školním prospěchem, rodinným zázemím a kolektivem ve třídě.

TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE

1. Sociálně patologické jevy

“Sociálně patologické jevy z pohledu sociologie a sociální psychologie

Sociální patologie je předmětem zájmu řady vědních oborů a disciplín. Zabývá se jí nejen sociologie, ale ve značné míře také psychologie, kriminologie a lékařské vědy. Velkou pozornost přitahují takové jevy jako sebevraždnost, alkoholismus, narkomanie, prostituce, ale i další sociální faktory úrazovosti, nemocnosti, neuróz a psychóz. Klíčovým problémem je otázka normality. Co je normální a co je naopak odchylné, patologické a deviantní chování? Deviace totiž není nic jiného než kvantitativní rozdíl, odklon od průměrného, standardu v obou směrech (pozitivní i negativní), od převažujících vzorců chování nebo morálních postojů skupiny, tj. společensky přijatelných norem. Otázkou zůstává od jakých norem a do jaké míry, popřípadě jaké jsou pak sankce. Mluvíme-li o sociální patologii, pak se obvykle jedná o závažné odchylky od chování, které je pokládáno za normální, tj. které je v souladu se schválenými normami, běžnými a pro většinu typickými.

Sociálně patologické jevy jsou součástí společnosti stejně jako i jiné projevy sociálních skupin. Všichni navštěvující školu vytvářejí formální sociální skupinu spolu s navázanými vztahy z jiných sociálních skupin. Dá se tedy předpokládat, že členové této skupiny si přenesou i do školy způsoby svého chování. Žáci i zaměstnanci škol jsou určitým vzorkem společnosti. Kdyby se jevy vyskytující se ve společnosti ve škole nevyskytovaly, signalizovalo by to izolovanost školy od okolí. Pravděpodobně by pak škola nemohla plnit úkol, který má připravovat žáky na život ve společnosti. Jestliže tedy má škola být spojena se životem, musí být ti, kdo ji mají vést, na ně připraveni, poznávat je a dokázat na ně přiměřeně reagovat. Základem celé prevence jsou co nejlepší vztahy mezi zaměstnanci, učiteli a žáky. Do prevence by měli být zapojeni hlavně třídní učitelé. Metodik prevence je ten, kdo může přinášet nápady a náměty, nejúčinněji bude žáky stimulovat ten, kdo blíže zná jejich osobnost, zná jejich sociální zázemí a dokáže vycítit jejich potřeby. Mezi sociálně patologické jevy řadíme i šikanu.

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepríjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě. Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

2. Obecně o šikaně

Slovo „šikana“ je odvozeno z francouzského „chicane“, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, pronásledování. Je to agresivní jednání uskutečňované s cílem získat pocit převahy a určité výhody prostřednictvím fyzického a psychického týrání druhých lidí. V současné době se pojem šikana používá v poněkud jiném slova smyslu. Běžně se spojuje s aktivitou, která je typická pro armádu, vězení, internáty a také pro základní školu. V poslední době se s pojmem šikanování často setkáváme. Slovo šikana se však často používá nevhodně. Ve světě je školní šikanování chápáno jako asymetrická agrese mezi dětmi samotnými. Za šikanování tedy nepovažujeme ostatní typy školního násilí jako je například zneužívání moci učitelem, násilí žáků vůči pedagogům, (syndrom týraného učitele, střelba ve škole apod.) násilí mezi dospělými pracovníky, násilí rodičů vůči pedagogům a naopak.

2.1 Vymezení pojmu „šikana“

Nejoficiálnější definici šikany obsahuje Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení 2001. V metodickém pokynu se mluví o tom, že: „Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, nebo skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí, jedincem nebo skupinou proti jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické, tak slovní útoky. Mezi fyzické útoky patří např. bití, vydírání, loupež, poškozování věcí druhé osoby. Mezi slovní útoky můžeme zařadit nadávky, pomluvy, vyhrožování a ponižování. Šikana může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků ze třídy nebo jinou skupinou spolužáků“. (Metodický pokyn MŠMT č. 285275-22 s.6)

Bendl (2003) ve své publikaci definuje šikanu jako fyzické nebo psychické nebo kombinované týrání a ponižování slabších jedinců jedinci silnějšími. Jedná se o chování, jehož cílem je ublížit, zastrašit nebo ohrozit jiného člověka. Podstatou šikanování je, že agrese je cílem jednání, nikoliv prostředkem k dosažení nějakého konkrétního zisku. Pro šikanu je typický nepoměr sil mezi agresorem a obětí.

Kolář (2005) uvádí: „Šikanování je všudypřítomné a může nás doprovázet celý život. Začíná v rodině mezi sourozenci, pokračuje ve školce a v dalších školách (bullying), v zájmových skupinách, na vojně, v zaměstnání (mobbing), v partnerských vztazích (domestic violence), v nemocnicích, mezi nájemníky domu a končí týráním seniorů v rodině nebo v domově důchodců“. Je tedy patrné, že pro každou oblast výskytu šikany je nutná definice tohoto pojmu.

2.2 Příčiny šikany

Některé případy dokazující, kam až může „hraní na silnějšího a slabšího“ dojít, jsou opravdu velmi alarmující. Naskytá se tak otázka, co vlastně bývá impulsem pro to, že se z klidného dítěte stává tyran terorizující slabší. Často si takoví jedinci ani neuvědomují, ba dokonce ani nepřipouští, že by osobě, kterou šikanují, mohli fyzicky nebo psychicky ubližovat, nebo že by dělali něco špatného nebo dokonce společensky nepřijatelného.

Za příčinu šikanování přitom nelze považovat jen jeden jev. Ve většině případů se dá konstatovat, že vzniku nebo rozvoji šikany napomohlo několik jevů, které se v danou dobu odehrály v příslušné skupině a působily na sebe navzájem.

Konkrétní příčiny

2.3 Projevy šikany

(Velký sociologický slovník, 1996, s. 1263) Šikanování se může přímo zúčastnit celá skupina. Stejně tak může být zaměřeno proti celé skupině. V extrémních případech může přejít v individuální, popř. skupinový teror.

(MŠMT 2001, s. 7) Za určitých okolností může šikanování přerůst do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech získat i rysy organizovaného zločinu.

Kolář (2001) má na šikanu praktický trojrozměrný pohled. Charakterizuje ji ze tří hledisek:

1. Šikanování jako nemocné chování – jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka nebo spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.
2. Jako závislost – při pokročilých stádiích šikanování se běžné hraní a experimentování se strachem zvrhne v závislost mezi agresorem a obětí.

3. Jako porucha vztahů ve skupině – šikanování není nikdy pouze záležitostí agresora a oběti. Neděje se ve vzduchoprázdnu, ale v kontextu vztahů nějaké konkrétní skupiny.

Není stanovena hranice mezi tím, jaké chování je už šikanou a jaké ne. Co se ve škole opravdu považuje za šikanování, že učitelé reagují až na viditelné následky šikany jako jsou škody na věcech, ublížení na zdraví nikoliv však nadávky, posměšky, urážky.

V současné době se ve školách můžeme setkat s novým jevem, který bývá také označován jako ekonomická šikana. Ve vztazích mezi žáky se objevují problémy související se sociálně – ekonomickou situací rodin.. Prohlubují se rozdíly mezi dětmi z bohatých rodin a chudých rodin. Rozdílné finanční možnosti rodičů se projevují mezi dětmi tím, že si spolužáci navzájem závidí to, co jeden má a druhý ne. Klasickým příkladem jsou v dnešní době mobilní telefony a značkové oblečení. Mnoho žáků základních škol, kteří si tyto věci nemohou dovolit, často naráží na výsměch spolužáků a opovrhování z jejich strany. (Bendl, 2003)

2.4 Druhy šikany

Součástí problematiky šikany a často i nepřiměřené agresivity je i samotná klasifikace tohoto problému, čili vlastní uvědomění si nastalé situace. Tato klasifikace je velmi potřebná pro diagnostiku šikany, ale i pro jakékoliv další operace prováděné po diagnostice výskytu šikanování. Není totiž možné postupovat při řešení, pokud učitel, psycholog nebo rodič neví, jaký druh šikany se u dítěte objevil. Klasifikace se uplatňuje i při samotném postupu řešení, protože odlišný druh šikany si většinou žádá také odlišný postup řešení.

Jeden z největších odborníků v oblasti šikany u nás, etoped M. Kolář, člení projevy šikany do tří dimenzí a vytváří tzv. trojdimensionální „mapu“. Rozlišuje projevy šikany:

- přímé a nepřímé
- fyzické a verbální
- aktivní a pasivní

Toto třídění je nutno chápat jako základní, protože složky trojdimensionální mapy se mohou různě kombinovat a vytvářet tak další druhové schéma projevů šikany. Vzniká tak vpravdě detailní a citlivá klasifikace, kterou lze velmi snadno a zároveň účelně uplatnit. Po

zkombinování tří základních projevů šikanování z trojdimensionálních mapy vznikne klasifikace typů šikany obsahující osm druhů šikanování:

- fyzické aktivní přímé
- fyzické pasivní přímé
- fyzické pasivní nepřímé
- psychické aktivní přímé
- psychické pasivní nepřímé
- fyzické aktivní nepřímé
- psychické aktivní nepřímé
- psychické pasivní

Každá z těchto uvedených skupin je pak prezentována projevy, které jsou typické právě pro tento způsob šikanování (viz, tabulka 1).

Tab. 1 Osm druhů šikanování

Druh šikanování	Možný projev
Fyzické aktivní přímé	Agresori oběť škrtní, kopu, fackují
Fyzické aktivní nepřímé	Oběti jsou ničeny věci. Kápo pošle nohsledy, aby oběť zbily.
Fyzické pasivní přímé	Agresor nedovolí oběti, aby si sedla do lavice. (fyzické bránění oběti v dosahování jejich cílů)
Fyzické pasivní nepřímé	Agresor odmítne oběť na její požádání pustit ze třídy na záchod. (odmítnutí splnění požadavku)
Verbální aktivní nepřímé	Nadávání, urážení, zesměšňování.
Verbální aktivní přímé	Rozšiřování pomluv. Tzv. symbolická agrese (hanlivé kresby, obrázky).
Verbální pasivní přímé	Neodpovídání na pozdrav, otázky,...
Verbální pasivní nepřímé	Spolužáci se nezastanou oběti, je-li nespravedlivě obviněna z něčeho co udělali její trýznitelé.

(Zdroj: Kolář, 2005)

Velkým problémem šikanování často bývá také skutečnost, že se tento jev neprojevuje jen jako jeden z výše uvedených osmi druhů v klasifikaci, ale dochází k různým kombinacím projevů typických pro určitý druh šikanování. Nastalá situace pak je logicky pro oběť ještě více frustrující, protože nečelí jen násilí fyzickému, ale často i různým druhům psychického ponižování.

2.5 Vývojové stupně šikany

Podle Koláře (1997) vznik šikanování má svou vývojovou dynamiku. Pro posouzení konkrétních typů šikany je důležitá znalost rozdělení těchto fenoménů do skupin:

První stupeň: zrod ostrakismu

Mezi pedagogy i rodiči je velmi rozšířená představa, že ke zrodu šikanování jsou zapotřebí zcela výjimečné podmínky, například přítomnost patologického sadisty a absence kázně. Proto se výskyt šikanování považuje za ojedinělý, pro život normálních žáků bezvýznamný. Já ovšem tvrdím, že šikanování se může objevit téměř v každé skupině. Podmínky k jeho vzniku mohou být totiž zcela běžné a nenápadné. Kázeň v takové skupině bývá dobrá a iniciátoři šikanování nejsou nemocní sadisté, ale obyčejní kluci a holky. Kde se tedy šikanování ve zdánlivě zdravých kolektivech bere? V každé školní skupině se vždy při „hře se strachem“ záhy objeví jednotlivci, kteří jsou nejméně vlivní a oblíbení, ti, kteří se nacházejí na tzv. sociometrickém chvostu. V odborné literatuře se takový jedinec označuje různě, například obětní beránek, černá ovce, outsider, omega, marginalizovaný jedinec apod. Při tradičním způsobu výchovy, která cíleně nepracuje se vztahy mezi žáky, všichni jednotlivci, kteří se dostanou na chvost skupiny, zakoušejí prvky šikanování, tzv. ostrakismus. Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen necítí dobře - je neoblíbený a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhý stupeň: fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Ostrakismus může přerůst do dalšího stadia. Důvodů bývá více, dvě časté příčiny se nezdá vzájemně podmiňují:

1. V náročných situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci instinktivně sloužit jako jeho ventil. Spolužáci si na nich odregovávají své nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Jedna obě! to vystihla velmi trefně: Prodělal jsem klasický týden. Čím víc dní byli ve škole - středa, čtvrtek, pátek - tím víc si potřebovali na mě vylepšovat náladu. Těšili se, že mě „zmasírujou“. Tehdy se manipulace přitvrzuje a objevuje se zprvu subtilní fyzická agrese. V podstatě se jedná o tzv. scapegoating, známý

spíše z patologického rodinného prostředí, v němž jde o upevnění soudržnosti skupiny na účet obětního beránka. Obdobně může fungovat „tmelení“ třídy i v mimoškolních podmínkách (např. na brigádě, na horách apod.), kdy žáci spolu tráví hodně času a mohou vytvářet hlubší vztahy. Pro zvládnutí své nejistoty nebo „přežití“ šedivého programu vymýšlejí a většinou rychle přitvrzují „zábavu“ na úkor nejzranitelnějšího spolužáka.

2. V jedné třídě se sejde několik výrazně agresivních asociálních jedinců a v rámci své „přirozenosti“ od samého počátku používají násilí pro uspokojování svých potřeb. V tomto případě je v popředí krajně nepříznivá konstelace žáků. Zážitek, jak chutná moc, když bijí a týrá někoho slabého a ustrašeného, může vyvolat u disponovaných jedinců prolomení posledních zábran - začínají své agresivní chování opakovat. Velmi nepříznivou variantou je situace, kdy násilí začne praktikovat vůdce a sociožmetrická hvězda skupiny jako „úlevnou“ zábavu nebo prostě jen pro obveselení okruhu svých obdivovatelů. Další vývoj do značné míry závisí na míře pozitivního zaměření skupiny a na postojích žáků k šikanování. V případě, že ve skupině existuje soudržnost, kamarádské vztahy a převažují pozitivní morální hodnoty, kdy žáci mají zásadně negativní postoje k násilí a ubližování slabším, pokusy o šikanování neuspějí. Vytvořit pedagogickým působením takovou ideální skupinu nějakou chvíli trvá. V žádném případě nevzniká sama. Jakmile se skupina ponechá sama sobě, automaticky nastupuje převažující lidská strategie skrýt vlastní strach a zároveň využít strachu druhého, která pracuje v neprospěch komunity. Jestliže je imunita skupiny vůči šikaně nějakým způsobem oslabena, jsou pokusy o šikanování trpěny a je téměř jisté, že násilí v nějaké podobě zakoření. Při souhře dalších okolností může růst do pokročilých stupňů skupinové destrukce. Porušená imunita skupiny může být způsobena počátečním zmatkem, převážně lhostejnými vztahy, atmosférou rivality a nepřátelství, nepříznivou konstelací postojů k šikanování (převažují nezúčastněné, sympatizující a souhlasné postoje) apod.

Třetí stupeň: klíčový moment: vytvoření jádra

Jestliže se nepostaví pevná hráz přitvrzeným manipulacím a mnohdy i počáteční fyzické agresí jednotlivců, často se utvoří skupinka agresorů, „úderné jádro“. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. V tomto klíčovém momentu se rozhoduje, zda se

počáteční stadium přehoupne do stadia pokročilého. Skupina je již v hrubých obrysech rozdělena na podskupiny a „kliky“, které podle svého charakteru různými způsoby bojují o vliv. Jestliže se nezformuje silná pozitivní podskupina, která bude alespoň rovnocenným partnerem ve vlivu a popularitě svých členů podskupině tyranů, tažení tyranů může nerušeně pokračovat. Někdy vznikne křehká rovnováha mezi dvěma nejsilnějšími podskupinami a násilí se dočasně zastaví. Lehce však dojde ke zvrtnutí, například po příchodu dalšího agresora nebo „typické“ oběti převedené z jiné školy. Podle mých zkušeností se však silné podskupiny charakterově slušných žáků se nevyskytují příliš často. Navíc jejich členové mají vždycky nevýhodnou pozici vůči agresorům, kteří nedodržují pravidla. Charakterově slušný žák respektuje pravidla, a navíc „nebonzuje“, což je zákon nejvyšší. Tak vlastně nepřímo umožňuje bujení choroby.

Čtvrtý stupeň: většina přijímá normy agresorů

V případě, že není ve skupině silná pozitivní podskupina, činnost jádra agresoru může bez odporu pokračovat. Normy agresoru jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získá neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Následkem toho dojde ve skupině k šokující proměně. Je to něco podobného, jako když virus přemůže buňku a plně ji ovládne. Buňka zůstává navenek zachována, avšak místo aby organismus podporovala, zevnitř ho rozkládá. U členů skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná normám vůdců. To, co hlásají pedagogové, ustupuje zcela do pozadí. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě - aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají přitom uspokojení.

Pátý stupeň: totalita neboli dokonalá šikana

Zhoubný proces bez radikální pomoci zvenčí obvykle ústí do posledního stadia nemoci. V něm jsou normy agresorů přijaty nebo respektovány všemi, popřípadě téměř všemi členy skupiny, dojde k plnému nastolení totalitní ideologie šikanování, tzv. stadia vykořisťování. Jde o rozdělení žáků na dvě sorty, které jsem pro přehlednost označil jako otrokáře a otroky. Nezřídka je vztah mezi nimi vystižen „originálními“ termíny do různé hloubky rozpracované ideologie. Agresoři sami sebe označují za nadlidi, nacisty, plantážníky, krále, velkoknížata, ministry, kingy, mazáky... a své oběti za podlidi, židy,

negry, poddané, nevolníky, hulibrka, bažanty. Otrokáři využívají na otrocích všechno, co je využitelné: od materiálních hodnot (peněz a osobních věcí) po jejich tělo, city, rozumové schopnosti, školní znalosti apod. Důkazem moci nad těmito otroky je to, že jim otrokáři mohou způsobovat bolest, znásilňovat je všemi způsoby, a oni nejsou schopni se bránit. Agresori, kteří ztrácejí poslední zbytky zábrán a smysl pro realitu, jsou nutkáni k opakovanému násilí (viz šikanování jako závislost). V malé skupině zcela vítězí zlo, nápadně podobné fašismu s jeho ideologií pánů a otroků. Původně neutrální nebo mírně nesouhlasící členové skupiny jsou stále konformnější; se zájmem přihlížejí, případně se stále aktivněji zapojují do týrání nebo už také šikanování realizují. Brutální násilí se začíná považovat za normální, dokonce za výbornou legraci. Zbytky lidskosti jsou vytěsněny alternativní identitou, přijímající ideologii násilí, v níž není místa pro soucit s utrpením a kde zcela chybí pocit viny.

Otrocí jsou stále závislejší a ochotnější dělat cokoli. Neúnosnost utrpení řeší únikem do nemoci, neomluvenou absencí, odchodem ze školy, pokusem o sebevraždu, případně se zhrouť. Někdy se v důsledku brutálního fyzického násilí a těžkého zranění šikanování provalí. Prorůstání parastruktury násilí do oficiální školní struktury je poslední metou k absolutnímu vítězství šikanování. Tento nejvyšší stupeň „dokonalosti“ je příznačný spíše pro šikany ve věznicích, vojenském prostředí a výchovných ústavech pro mládež. V mírnější podobě se však někdy vyskytuje i na školách. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování a vůdce jádra agresorů je sociometrickou hvězdou třídy. Je zvoleným předsedou, žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování k dospělým a pomáhá pedagogovi ochotně plnit jeho úkoly. Ukazuje například třídu, organizuje rychle přesuny atd. Vedení dospělých ho plně podporuje a věří mu, stojí za ním třídní učitel a ostatní vyučující. Jakékoliv signály skrytého volání o pomoc nesympatického, výukově slabého žáka jsou v těchto případech přehlíženy nebo vykládány v jeho neprospěch. Následující dva případy ilustrují třetí, čtvrtý a pátý stupeň vývoje šikanování ve skupině.

Na pátém stupni destrukce je hrůzné to, že všichni členové skupiny - včetně týraných a terorizovaných žáků - normy šikanování přijmou za své nebo je alespoň zcela respektují. V tomto případě indoktrinace zákazu prozradit šikanování (stěžovat si) vedla u obětí nejenom k velkému strachu o život, ale i k pocitům viny. U některých se dokonce vytvořila jakási vnitřní komunikace, či lépe „pseudosvědění“, které absurdně káralo negativní pocity a myšlenky o agresorovi. Z tohoto hlediska je snad o něco pochopitelnější,

že při vyšetřování některé oběti odmítly svědčit, případně jako svědkové své výpovědi odvolaly s odůvodněním, že všechno byla jenom legrace.

2. 6 Charakteristika účastníků šikany

Typy agresorů šikany

1. typ - hrubý, primitivní, impulsivní - s kázeňskými problémy - narušeným vztahem k autoritě, někdy zapojený do gangů páchajících trestnou činností. Vnější forma šikanování. Šikanuje masivně, tvrdě a nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování cíleně k zastrašování ostatních. Specifika rodinné výchovy - častý výskyt agrese a brutality rodičů.

2. typ - velmi slušný, kultivovaný - narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšeně úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuálním smyslu. Vnější forma šikanování. Násilí a mučení je cílené a rafinované, děje se spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků. Specifika rodinné výchovy - časté uplatňování důsledného a náročného přístupu, někdy až vojenského drilu bez lásky.

3. typ - "Srandista" - optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, nezřídka oblíbený a vlivný. Vnější forma šikanování. Šikanuje pro pobavení sebe i ostatních, patrná snaha vypíchnout "humorné" a "zábavné" stránky. Specifika rodinné výchovy v obecnější rovině je přítomna absence duchovních a mravních hodnot v rodině.

Oběť šikany

Při studiu literatury jsem zjistila, že definovat, jak vypadá typická oběť šikany je mnohem složitější než charakterizovat agresora. Parry-Cerrington (1997) rozlišuje oběti takto:

Pasivní oběti - bojácné, opatrné a uzavřené děti, které jsou často fyzicky slabé a těžko si hledají přátele. Nemají dostatek dovedností a sebedůvěry, aby se dokázaly samy bránit.

Provokující oběti - schválně provokují a podněcují negativní reakce ostatních. Posmívají se, ale pokud druzí oplácejí stejnou mincí, hned si stěžují.

Účelové oběti - takové děti na sebe berou roli obětí, aby získaly popularitu a uznání. Připojují se k výtržnickému chování, aby neměly problémy s přijetím do skupiny

Falešné oběti - jedná se o oběti, které si přehnaně stěžují na ostatní. Obvykle se jejich chování zaměřuje na získání pozornosti.

Oběti – útočníci - žáci jsou v některých situacích oběťmi, v jiných naopak útočníky.

2.7 Kde a za jakých podmínek dochází k šikaně

Kořa s Jedličkou (1998, s.86) upozorňují na jev, který spočívá v tom, že šikana se vždy odehrává v oblasti, je takové jednání v přímém rozporu, jako je v armádě, na učilišti, ale i na základní škole a na střední škole. Šikana, jak jsme uvedli, se vyskytuje v nejrůznějších typech kolektivů – ve škole, na vojně, ve výchovných ústavech, ve věznicích. Společným rysem těchto zařízení je, že tvoří uzavřené celky, z nichž po nějakou dobu není úniku bez sankce. Většinu z nich charakterizuje nedobrovolný či nutný pobyt. Zmíněné rysy v určitém smyslu považovat za příčiny, resp. napomahače“jevu zvaného šikana.

K šikanování dochází jak cestou do školy, před školou a to před vpuštěním žáků do budovy, ve škole, tak cestou ze školy. V budově školy dochází k šikanování před začátkem první vyučovací hodiny, o přestávkách a často i při vyučování. Místa, kde dochází k šikaně v budově školy jsou nejčastěji šatny, WC, skrytá zákoutí chodeb, kam nedohlédne oko učitele vykonávajícího dozor, jídelna, školní pozemek. Účinnost programů zaměřených proti šikanování uvnitř školy je tím vyšší, čím kvalitnější je dohled učitelů a ostatních pracovníků školy. Mnoho závažných projevů šikanování je zraku dospělých skryto, protože si agresori pro své trýznění obětí vybírají místa, která jsou pokud možno co nejvíce mimo dosah pedagogů, popřípadě místa, kde je pro službu vykonávající dozor těžké se orientovat např. velký shluk dětí.

Z výpovědí žáků vyplývá, že místa, kde není úplně bezpečno jsou školní hřiště, školní jídelna, chodby, šatny a prostory před školou.

Kolář (2001, s.48) uvádí, že dětské šikany jsou oproti šikanám mládeže více náladové, méně úporné a propracované, připomínají spíše „štvanici“ než „mafíánskou

mašinérii“. Přesto i tady pracuje skupinová dynamika podle svých zákonitostí a závažnost nemoci se odráží ve vývojových stupních destrukce.

Šikana často vzniká v důsledku neuspokojení základních potřeb dítěte, kupříkladu málo lásky v rodině, nezájem ze strany rodičů, nenaplněná potřeba se zařadit do určitého společenství. Svůj podíl na vzniku šikany má chabý zájem na vytvoření si pozitivních životních cílů, nedostatečná schopnost dětí být ve skupině s hodnotnými vztahy. Jedním z důvodů, který má největší podíl na vzniku šikany je nárůst sociálních rozdílů mezi lidmi, tedy i mezi žáky škol, který nastal po roce 1989 a stále se zvyšuje. Šikana představuje poruchu chování. Nejčastěji se k nim řadí sklon k agresivnímu chování vyvolaný způsobem výchovy v rodině.

2.8 Formy a následky šikany

Metodický pokyn (MŠMT) uvádí, že formy šikanování mohou být různé, od zdánlivě nevinného verbálního napadání v počátečních fázích až po nevybíravé a často velmi brutální fyzické útoky. Projevy šikany lze rozlišit na verbální nepřímé a přímé, aktivní a pasivní a fyzické nepřímé a přímé.

Příklady projevů jednotlivých forem šikany:

Verbální

- zastrašování
- vyhrožování násilím (omezování, mučení...)
- vtípkování na účet spolužáka, ale i jeho rodičů a sourozenců..
- ztrapňování, nelichotivé přezdívky
- nadávky, ponižování, pomlouvání

Fyzické

- odmítání přijmout oběť do kolektivu, odstrkování
- bití, kopání
- pokus o ublížení
- schovávání věcí, ničení věcí,
- donucování oběti plnit nedůstojné úkoly či služby

Následky

Šikana v nejrůznější podobě má dlouhodobé většinou i trvalé následky na fyzickém, ale především na psychickém zdraví oběti. Rozsah poškození jedince závisí na tom, jak intenzivní bylo šikanování, zda se jednalo o časově krátký úsek nebo to bylo trvalejšího rázu. Je potřeba si také uvědomit, zda má oběť schopnost se bránit takovému jednání. Dále je potřeba si uvědomit, že následky nemusí nést jen oběť, ale také spolužáci, kteří byli náhodnými svědky šikany si mohou odnést špatné zkušenosti. Mohou nabýt špatného dojmu o kolektivu spolužáků, učitelů, později kolegů a společnosti takové.

2.9 Média a šikana

Průměrné dítě uvidí v televizi 1200 simulovaných vražd, ještě než oslaví čtrnácté narozeniny (Dyer 2004).

Televizní reality show, které jsou mezi dětmi a dospívajícími velmi populární, zobrazují manipulaci s lidmi s jediným cílem – vyhrát hru. Není tedy divu, že naše děti jsou netečné k násilí a šikaně a že je nedokáže kritizovat. Pokaždé když pocítí dítě radost při sledování násilí v televizi, vytváří se v jeho mozku nové spoje, které ho nutí sledovat další příběhy plné násilí budou patřit k sobě.

Rodiče i učitelé mají morální povinnost vysvětlovat dětem některé aspekty zla v naší společnosti, která staví prospěch nad morálku. Kromě toho by učitelé i rodiče měli omezovat přístup dětí k divokým videohrám a filmům, k televizním reality show, kde se soutěžící snaží o manipulaci s druhými lidmi, k nevhodným videoklipům a ke všem pořadům, které otupují dětské city a vedou k toleranci vůči násilí a šikaně. Víme, že média hrají velkou roli v ovlivňování názorů na společenské hodnoty. Těžko budeme ovlivňovat to, co si naše děti vyberou, až budou dospělé, ale dokud jsou ještě dětmi, můžeme rozumným způsobem řídit jejich výběr aktivit.

3. Prevence šikany

Mezi možnostmi, jak předcházet a čelit šikanování, patří spousta opatření, zásad a prostředků. Mimo jiné je to porozumění situaci, za které k šikaně dochází, vědomí o jejích příčinách a možných stádiích nebo informovanost žáků o linkách důvěry, na které se v případě potřeby mohou obrátit. Tím nejdůležitějším v prevenci šikanování je hledání způsobů, jak ovlivnit specifické rizikové faktory jak u oběti, tak u agresora a vytváření zdravého veřejného mínění třídy (skupiny), ve které dochází či může docházet k šikaně (Bendl, 2003).

Podobně jak je tomu u většiny nemocí, i o šikaně se dá říci, že je mnohem jednodušší, účinnější a levnější jí předcházet, než ji později – často až příliš pozdě – odstraňovat nebo proti ní bojovat.

Prevence šikany je na místě jak tam, kde k ní zatím nedochází (či zatím nebyla zpozorována), tak i tam, kde se šikana vyskytuje a kde jde o to, aby se o tyto problémy již neopakovaly (Říčan, 1995).

Rozlišujeme prevenci:

- Primární – O tomto druhu prevenci hovoříme v případech, kdy k šikaně ještě nedošlo. Spočívá převážně v informovanosti žáků, ale i samotných učitelů, výchovných poradců, vychovatelů, ředitelů a školních inspektorů, že tyto formy chování nejsou neškodnou legrací a zábavou a měli by být seznámeni zejména s negativními důsledky šikany, a to jak pro její oběti, tak pro pachatele. Nejlepší ochranou proti šikanování je budování bezpečných, otevřených a kamarádských vztah mezi členy třídy.
- Sekundární – Tento způsob prevence uplatňujeme v situacích, kdy k šikaně už došlo, a my se snažíme o to, aby se problémy již neopakovaly. Patří sem včasná diagnostika, bezodkladně vyšetření šikany či pedagogická opatření, mezi které můžeme zařadit ochranu oběti před dalšími útoky, rozhovor s rodiči oběti i agresora, komunikace s ostatními rodiči a třídním kolektivem. K sekundární prevenci samozřejmě také řadíme výchovnou práci s agresory – různé postihy, tlumení agresivních sklonů, výcvik sociálních dovedností, zaměstnání vhodnou činností či pochvala za zvládnutí impulzivity v provokující situaci. Rodičům obětí i agresorů se doporučují návštěvy v ambulantním oddělení střediska výchovné péče pro děti a mládež nebo v nestátních organizacích majících obdobou náplň činnosti jako střediska výchovné péče (krizová

centra apod.). Při závažnějších případech šikany může škola podat návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu. Oběti šikanování se doporučuje nabídnou psychoterapeutickou péči pedagogicko-psychologické poradny nebo jiného poradenského pracoviště. Dítě by také mělo vědět, že se kdykoliv může samo anonymně svěřit zavoláním na Linku bezpečí.

- Terciální – Terciální prevenci chápeme ve smyslu zabránění dalšímu asociálnímu nebo antisociálnímu chování původce šikany. Spočívá (práce Šikana, Budějovice, strana 39)

3.1 Pomoc šikanovaným dětem

Organizace pomáhající dětem:

Sdružení Linka bezpečí – www.linkabezpeci.cz

Amnesty International ČR - www.amnesty.cz

Společenství proti šikaně - www.sikana.org

Internet poradna - www.internetporadna.cz

Minimalizace šikany – informační portál o šikaně na školách - www.minimalizacesikany.cz

3.2 Pomoc rodičům šikanovaných dětí – Společenství proti šikaně

Společenství proti šikaně vzniklo z iniciativy rodičů dětí postižených šikanou. Při hledání pomoci se totiž setkali s nezájmem, nepochopením a arogancí. Společenství se snaží nejen pomoci v jednotlivých případech ostatním postiženým, ale usiluje i o celkovou změnu přístupu k problematice šikanování a postoje institucí k jeho řešení. Spolupracuje s odporníky na problematiku šikany v oblasti pedagogicko-psychologické a právní (Kolář, 2005).

PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE

4. Průzkumné šetření na SOU v Praze

Průzkum včetně organizačních záležitostí jsem dohodla osobně s ředitelkou SOU v Praze. Administraci dotazníků jsem prováděla sama za přítomnosti vyučujících v dané hodině v říjnu roku 2010 formou anonymního dotazníku, který je v této práci přiložen jako příloha.

4.1 Cíle práce

Cílem mého průzkumného šetření je:

zjistit aktuální stav v oblasti šikanování u vybraného souboru žáků na SOU v Praze.

- a) Provázanost mezi tím, zda je student v nějaké partě a zároveň se cítí šikanován
- b) Kdo bývá nejčastějším pachatelem
- c) Komu se šikanování žáci s problémy svěřují a jaký to má efekt

4.2 Hypotézy

Ke splnění cílů práce jsem si stanovila následující hypotézy:

Hypotéza č. 1

Člověk v partě se cítí bezpečněji a sebevědoměji, tudíž je menší možnost, stát se terčem šikany.

Ověřováno otázkou č. 1, 2, 4, 7, 8, 9

Hypotéza č. 2

Předpokládám, že nejčastějším pachatelem šikany na naší škole je chlapec, který vede organizovanou skupinu.

Ověřováno otázkou č. 13, 14

Hypotéza č. 3

Předpokládám, že v naší škole je častější šikana verbální než fyzické napadání.

Ověřováno otázkou č. 10

Hypotéza č. 4

Předpokládám, že k šikanování nejčastěji dochází ve třídě.

Ověřováno otázkou č. 12

Hypotéza č. 5

Předpokládám, že se šikanování nejčastěji svěřují rodičům, kteří ve spolupráci se školou zasáhnou.

Ověřováno otázkou č. 15, 16, 17, 18, 19, 20

4.3 Metoda

Jako metodu průzkumu výskytu šikanování jsem využila anonymní dotazníku pro žáky, kterým zjišťuji výskyt šikany na naší škole. Snažila jsem se, aby otázky byly co nejkratší a přitom jednoznačně pochopitelné.

4.4 Charakteristika respondentů

Dotazník vyplňovali žáci prvních až čtvrtých ročníků. Podklady pro vyhodnocení byly získány z odpovědí 80 respondentů. Z nich bylo 45 chlapců a 35 dívek ve věku 16 -19 let. Poměr zastoupení respondentů vycházel ze zaměření oborů na vybrané škole. Z oboru Kuchař – číšník pro pohostinství odpovídalo 10 dívek a 10 chlapců z prvního ročníku, 28 chlapců a 10 dívek druhého ročníku a 15 dívek a 7 chlapců třetího ročníku.

5. Výsledky průzkumu

Výsledky průzkumu jsou uvedeny a analyzovány na dalších stranách praktické části.

5.1 Analýza výsledků průzkumného šetření

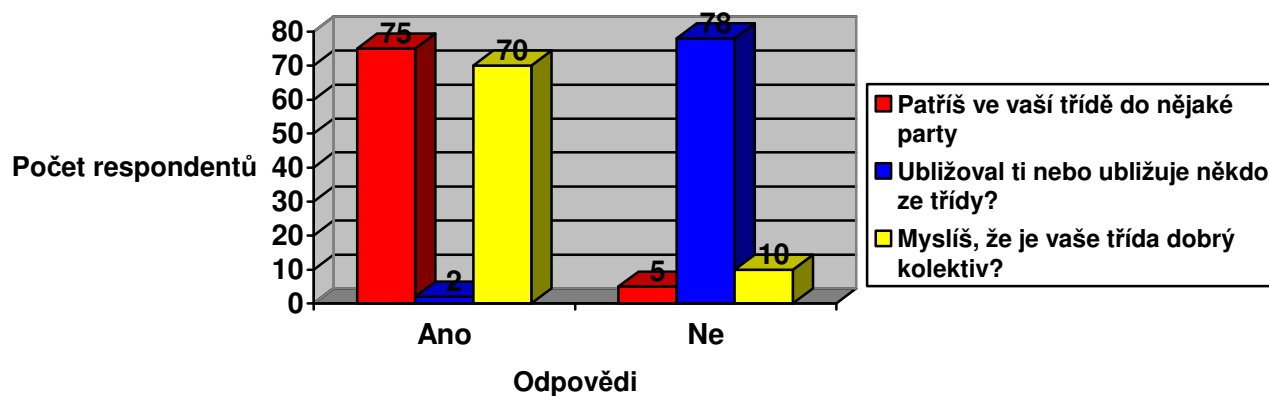
Žáci obdrželi dotazník, který byl rozdělený na dvě části. V první části jsem zjišťovala, zda se šikana vyskytuje v jejich škole a třídě v jakých formách atd. Na otázky druhé části dotazníku odpovídali pouze ti žáci, kteří se stali obětí šikanování.

Z 80 respondentů bylo 45 chlapců a 35 dívek.

Otázka č. 1, 4, 7 - Patříš ve vaší třídě do nějaké party & Ublížoval ti nebo ubližuje někdo ze třídy? & Myslíš, že je vaše třída dobrý kolektiv?

Vzhledem k tomu, že si myslím, že tyto otázky jsou svým způsobem propojené, rozhodla jsem se je dát dohromady a pro lepší přehlednost jsem použila graf č. 1.

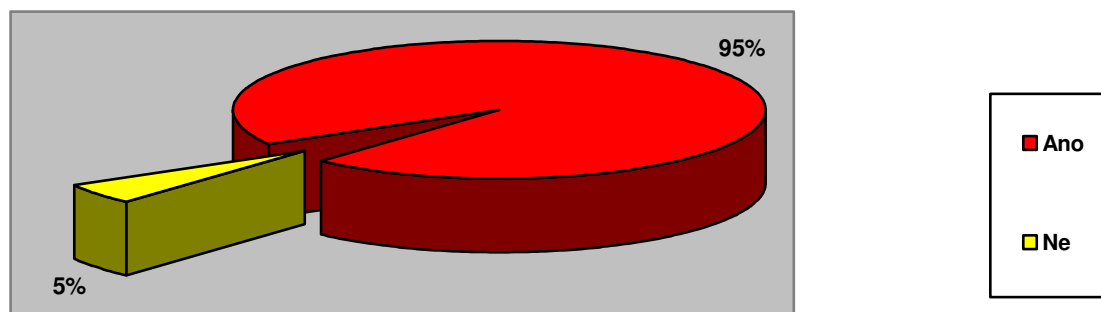
Graf č. 1 – Patříš ve vaší třídě do nějaké party & Ublížíval ti nebo ubližuje někdo ze třídy? & Myslíš, že je vaše třída dobrý kolektiv?

Na takto propojených otázkách je velmi dobře vidět, že ti, kteří jsou v nějaké partě si zároveň myslí, že jejich třída je dobrý kolektiv a zároveň jim není ubližováno. Jsou si jisti sami sebou a též mají případnou ochranu ve své skupině. Pouze 5 žáků není v žádné partě a z nich „pouze“ 2 ubližuje někdo ze třídy. Myslím se, že zde třídy fungují jako relativně zdravé prostředí, se kterým je však stále potřeba pracovat. Osobně mám radost, že se meziročně zvedl počet kladných odpovědí na kolektiv. Zde pravděpodobně hodně zafungovaly týmové projekty a hry.

Otázka č. 2 – Máš ve třídě dobrého kamaráda?

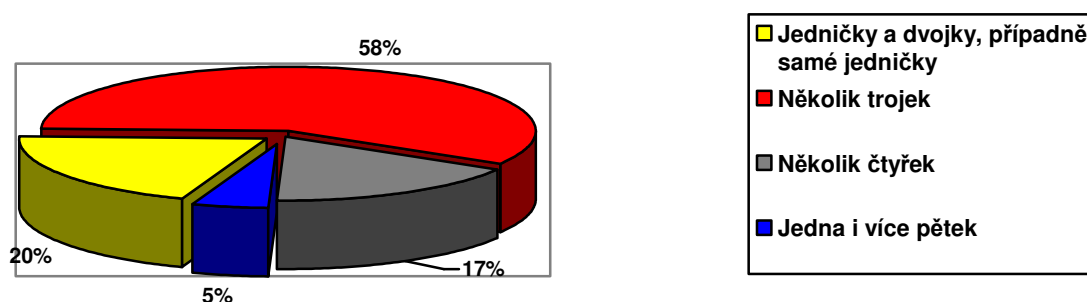
Graf č. 2 – Máš ve třídě dobrého kamaráda?

Chce se říci, že 5% záporných odpovědí není špatné číslo. Podíváme-li se však na celkový počet respondentů, není to zrovna optimistické. Proč tito řáci nemají ve své třídě dobrého kamaráda „do deště“? Je to snad tím, že každý den dojíždějí zdaleka a kvůli dopravnímu spojení se nevidají se spolužáky mimo školu? Nebo naopak jsou to studenti z našeho internátu, kteří si po skončení výuky dojdou na pokoj, kde stráví zbytek dne např. hraním PC her? Možná by pomohla občasná akce (samozřejmě se souhlasem rodičů a školy) mimo školní výuku s přespáním ve škole, kde by žáci měli na sebe více času.

Otázka č. 3 - Jaké bylo Tvé poslední vysvědčení?

Graf č. 3 – Jaké bylo Tvé poslední vysvědčení?

Na tomto grafu je vidět, že naši školu navštěvují žáci spíše průměrných až lehce podprůměrných studijních výsledků.

Otázka č. 5 – Jakou jsi dostal/a na vysvědčení známku z chování?

Tab. č. 1 – Jakou jsi dostal/a na vysvědčení známku z chování?

Jakou jsi dostal/a na vysvědčení známku z chování?	Počet odpovědí
Jedničku	69
Dvojku	9
trojku	2

Na této otázce jsme zjistili, jak jsou na tom žáci s chováním na půdě školy. Většinou se tedy jedná o studenty s bezproblémovým chováním, pár jedinců mělo nějaký konflikt se školním řádem a u 2 studentů se pravděpodobně jednalo o velmi závažné porušení školního řádu.

Otázka č. 6 - Byl/a jsi svědkem toho, že je ubližováno Tvému kamarádovi nebo spolužákovi?

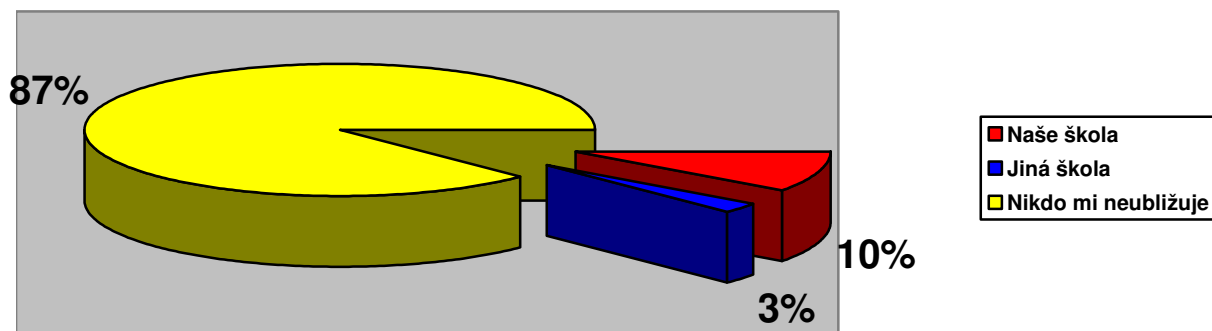
Na tuto otázku mi kladně odpověděl 1 respondent. Vzhledem k předcházejícím otázkám se nabízí další otázka. Byla třída pokrytecká a šikanu nepřiznala nebo o ní neví anebo mají strach z nedostatečné anonymity dotazníku?

Další část dotazníku vyplňují pouze ti, kteří byli někdy šikanováni.

Tuto část vyplnilo 8 chlapců a 2 dívky. Celkem 10 žáků. Výsledky druhé části dotazníku jsou analyzovány v tabulkách č. 2 až č. 11 a grafech č. 4 až č. 6.

Otázka č. 8, 9 – Ublíží Ti někdo ze školy? & Ublíží Ti někdo z jiné školy?

Graf č. 4 - Ublíží Ti někdo ze školy? & Ublíží Ti někdo z jiné školy?

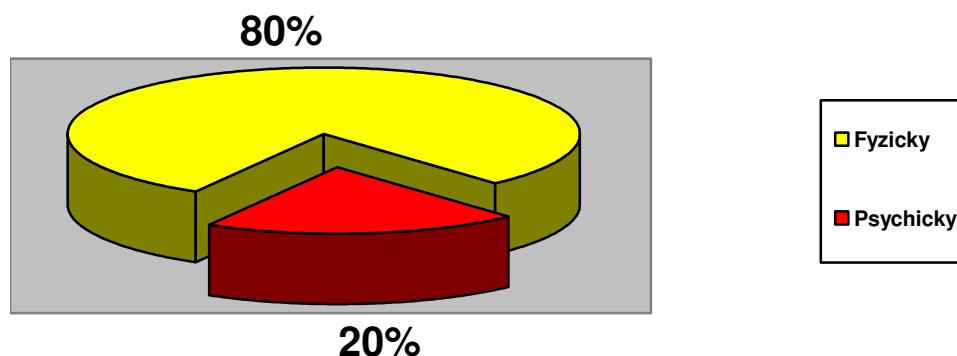
Na tomto grafu je vidět, že 10% studentů ubližuje někdo z naší školy. Hlavním faktorem je, že naše škola není v dosahu jiné střední školy nebo učiliště. Nejbližší základní škola je vzdušnou čarou vzdálena 500 m a proto zde není předpoklad, že by naši studenti byli šikanováni žáky z této školy. Možná by stálo za zvážení udělat průzkum též na této základní škole.

Otázka č. 10 – Jakým způsobem jsi šikanován?

Tabulka č. 2 - Jakým způsobem jsi byl(a) šikanován(a)?

odpovědi	chlapci	%	dívky	%	celkem	%
Tělesné šikanování	2	25%	1	50%	3	30%
Slovní napadení	4	50%	1	50%	5	50%
Citové vydírání	0	0%	0	0%	0	0%
Jiné formy: krádež,	2	25%	0	0%	2	20%
souhrn	8	100%	2	100%	10	100%

Graf č. 5 - Jakým způsobem jsi byl(a) šikanován(a)?

Nejčastější způsob šikanování je slovní napadání, tím byli ohrožováni 4 chlapci (50%) z 8 dotazovaných a 1 dívka (50%) ze 2 dotazovaných. Dalším rozšířeným způsobem šikanování je tělesné ublížení, tak odpovědělo celkem 3 žáci (30%) z 10 respondentů. Tato otázka byla použita k ověření hypotézy č. 3.

Na 7 žácích z celkového počtu 10 žáků, kterým je ubližováno, se děje násilí fyzické. Na zbývajících 3 se děje násilí psychické. Nelze říci, které je zavrženější avšak fyzické je více vidět na tzv. první pohled.

Otázka č. 11 – Zamysli se a napiš, jak často ti bylo ubližováno.

Tabulka č. 3 – Jak často ti bylo ubližováno?

odpovědi	chlapci	%	dívky	%	celkem	%
Téměř každý den	3	37,5%	1	50%	4	40%
Téměř každý týden	5	62,5%	1	50%	6	60%
Jednou do měsíce	0	0%	0	0%	0	0%
Souhrn	8	100%	2	100%	10	100

Téměř každý den bylo ubližováno 3 chlapcům a 1 dívce. Téměř každý týden 5 chlapcům a 1 dívkám. Nikomu nebylo ubližováno tak, aby se dalo říci, že to bylo jednou měsíčně. To znamená, že šikana byla nebo je velmi intenzivního charakteru a je třeba okamžitá reakce na tuto situaci.

Otázka č. 12 – Kde je ti ubližováno?

Tabulka č. 4 – Kde je ti ubližováno?

odpovědi	chlapci	%	dívky	%	celkem	%
Ve třídě	1	8,3%	2	16,6%	3	13,1%
Na chodbě	2	16,6%	2	16,6%	4	17,4%
Na WC	2	16,6%	3	24,9%	5	21,7%
Na cestě do/z školy	5	41,6%	3	24,9%	8	34,8%
V šatně	2	16,6%	1	8,3%	3	13%
Souhrn	12	100%	11	100%	23	100%

Není chybou, že mi celkové součty vyšly vyšší než je počet žáků, kterým je ubližováno. Znamená to, že agresori se pohybují společně s obětí a že nejsou závislí pouze na jednom místě. Oběť ztrácí pocit bezpečí např. na ve třídě, jelikož agresori si na své oběti troufnou i tam. Nemusí to nutně být za přítomnosti celé třídy. Šikana se může dít i během tzv. volných hodin, kdy žáci mají volno a někteří se buď svobodně nebo nesvobodně rozhodnou strávit ho ve třídě.

Otázka č. 13 – Ten, kdo ti ubližuje, je chlapec nebo dívka?

Tab. č. 5 - Ten, kdo ti ubližuje, je chlapec nebo dívka?

odpovědi	chlapci	%	dívky	%	celkem	%
chlapec	8	88,8%	1	33,3%	9	74,7%
dívka	1	11,1%	2	66,6%	3	24,9%
Souhrn	9	100%	3	100%	12	100%

Chlapci odpověděli, že ve všech případech je jim ubližováno opět chlapci, jen v jednom případě (11,1%) je skupina pravděpodobně smíšená. Avšak je možné, že se jedná o dvě různé skupiny. Dívky uvedly, že je jim ubližováno opět dívkami a v jednom případě i chlapcem. Zde mohou platit obě dvě přecházející možnosti.

Otázka č. 14 – Kolik je těch, kteří ti ubližují?

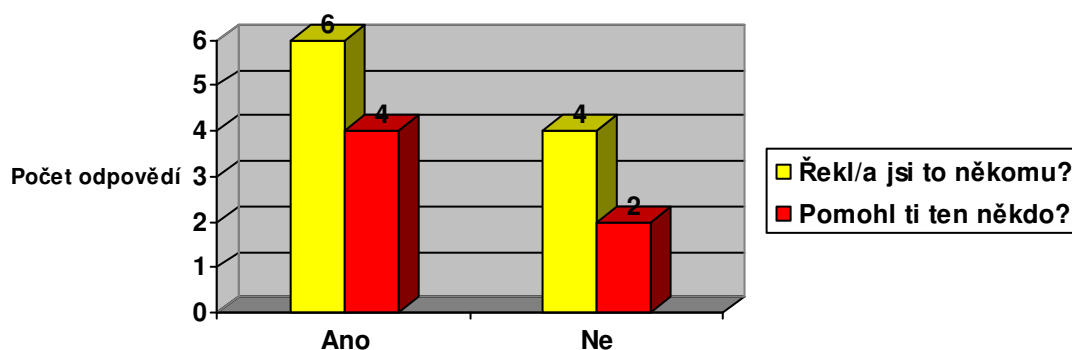
Tab. č. 6 – Kolik je těch, kteří Ti ubližují?

odpovědi	chlapci	%	dívky	%	celkem	%
Jeden	0	0%	0	0%	0	0%
Dva	1	12,5%	0	0%	1	10%
Tři	2	25%	0	0%	2	20%
Více než tři	5	62,5%	2	100%	7	70%
Souhrn	8	100%	2	100%	10	100%

Jeden chlapec (12,5%) odpověděl, že je mu ubližováno dvou člennou skupinou, dva chlapci (25%) uvedli že tři člennou skupinou a celkem 5 (62,5%) chlapců napsalo, že je jim ubližováno více jak 3 –člennou skupinou. Obě dvě (100%) dívky postižené šikanou uvedli, že je jim ubližováno více jak 3-člennou partou. Je možné, že kdyby agresor neměl svou partu, nikdy by si netroufnul zaútočit na svou oběť. Takto chce demonstrovat svou moc a nikdo se neodváží mu odporovat, jelikož má strach, aby se mu nestalo něco horšího než oběti.

Otázka č. 15, 16 – Řekl/a jsi to někomu? & Pomohl ti ten někdo?

Graf č. 6 - Řekl/a jsi to někomu? & Pomohl ti ten někdo?

Na tomto grafu můžeme vidět, že 6 žáků se někomu svěřilo se svým problémem, ale pouze 4 z nich bylo pomoheno. 4 žáci se nesevěřili a proto jim pomoc ani nemohla být nabídnuta.

Otázka č. 17 – Myslíš si, že je dobrý nápad požádat o pomoc učitele?

Na tuto otázku všech 10 studentů odpovědělo, že ne. Je třeba se velmi hluboce zamyslet, proč se tak stalo a dál se touto otázkou vážně zabývat.

Otázka č. 18 – Byl potrestán/a ten, komu jsi to řekl/a?

Tab. č. 7 - Byl potrestán/a ten, komu jsi to řekl/a?

odpovědi	chlapci	%	dívky	%	celkem	%
Ano	0	0%	1	50%	1	10%
Ne	8	100%	1	50%	9	90%
Souhrn	8	100%	2	100%	10	100%

Z této tabulky je vidět, že zatímco u chlapců nebyl potrestán nikdo, kdo se o šikaně dozvěděl, u dívek tato situace v jednom případě nastala.

Otázka č. 19 - Řekl/a/ jsi o tom, že Ti někdo ubližuje, rodičům?

Tab. č. 8 - Řekl/a/ jsi o tom, že Ti někdo ubližuje, rodičům?

odpovědi	chlapci	%	dívky	%	celkem	%
Ano	2	25%	2	100%	4	40%
Ne	6	75%	0	0%	6	60%
Souhrn	8	100%	2	100%	10	100%

Touto otázkou jsme zjistili, že z 8 chlapců se svěřili rodičům pouze 2 z nich. Zbýlých 6 se rodičům nesvěřilo. Obě dívky se rodičům svěřily.

Otázka č. 20 - Kdo si myslíš, že by Ti nejvíce mohl pomoci a jak?

Tab. č. 9 - Kdo si myslíš, že by Ti nejvíce mohl pomoci a jak?

odpovědi	chlapci	%	dívky	%	celkem	%
otec	1	12,5%	1	50%	2	20%
matka	0	0%	0	0%	0	0%
učitel	2	25%	0	0%	2	20%

ředitel	3	32,5%	1	50%	4	40%
kamarádi	1	12,5%	0	0%	1	10%
nikdo	1	12,5%	0	0%	1	10%
někdo jiný	0	0%	0	0%	0	0%
souhrn	8	100%	2	100%	10	100%

Na tuto otázku jeden chlapec odpověděl, že by mu pomohl otec. Dva odpověděli, že by mu pomohl učitel, 3 zaškrtili ředitel a kolonky „kamarádi“ a „někdo jiný“ získaly po jednom. Jedna dívka zaškrtila, že by jí pomohl otec a jedna zaškrtila, že by jí pomohl ředitel.

Otázka č. 21 - Jsi sám/sama/, komu ve třídě nebo ve škole ubližují?

Tab. č. 10 - Jsi sám/sama/, komu ve třídě nebo ve škole ubližují?

odpovědi	chlapci	%	dívky	%	celkem	%
Ano	7	87,5%	2	100%	9	90%
Ne	1	12,5%	0	0%	1	10%
Souhrn	8	100%	2	100%	10	100%

Sedm chlapců z osmi říká, že jsou jedinými, kterým je ve třídě ubližováno. Obě dvě dívky říkají, že jsou jedinými, kterým je ve třídě ubližováno. Nikomu jinému kromě nich, ubližováno není.

Otázka č. 22 – Zkusil/a jsi se bránit?

Tab. č. 11 – Zkusil/a jsi se bránit?

odpovědi	chlapci	%	dívky	%	celkem	%
Ano	3	37,5%	0	0%	3	30%
Ne	5	62,5%	2	100%	7	70%
Souhrn	8	100%	2	100%	10	100%

Z celkového počtu 8 (100%) chlapců se 3 (37,5%) chlapci zkusili bránit. 5 (62,5%) chlapců se bránit nepokusilo. Obě dvě (100%) dívky se bránit pokusily.

Otázka č. 23 – Kdyby si měl/a poradit někomu, komu druzí ubližují, co bys mu poradil/a?

Na tuto otázku odpovědělo jen velmi málo respondentů, jejich odpovědi cituji v následujícím přehledu:

„Nevím“

„Nenechat se odbýt.“

„Svěřit se někomu blízkému.“

5.2 Závěr výzkumu

Všichni oslovení učitelé na naší škole se shodli na tom, že žáci znají význam výrazu „šikana“, a každý z nich se během své pedagogické praxe setkal se šikanou mezi žáky. Podle nich se jednalo o nadávky, výsměch, strkání, ale k závažnějším přestupkům nedocházelo. Jedna vyučující se s šikanou setkala na začátku školního roku, kdy se žáci vysmívali, pohrdali a dokonce fyzicky napadli dívku pro její styl oblékání. V Česku se nově objevila šikana motivovaná sociálně - ekonomickými rozdíly mezi žáky a jejich rodinami. Tyto rozdíly se projevují např. v oblečení či v mobilních telefonech, a jsou agresorům vítaným nástrojem, jak zasáhnout oběť na citlivém místě. Z tohoto hlediska je důležité pozitivně ovlivnit kolektiv třídy, resp. „slušné jádro“, aby netolerovali šikanování. Žádného z pedagogů nepožádal nikdo z řad rodičů o pomoc z důvodu šikany. Překvapilo mě, že školení zaměřené na šikanu absolvovali pouze dva pedagogové. Myslím si, že v praxi je žádoucí, aby se s podstatou, příčinami, formami, metodami prevence a důsledky šikany seznámili všichni učitelé, vychovatelé, výchovní poradci i ostatní zaměstnanci školy. Při podezření na šikanu by vše oznámili a tuto situaci řešili ve spolupráci s vedením školy.

Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že všichni žáci pravděpodobně znají význam slova „šikana“ a někteří mají se šikanováním dokonce vlastní zkušenosti. Jako nejčastější projev šikany žáci uvedli tělesné ublížení. Z dotazníků je také prokazatelné, že na našem SOU se vyskytuje šikana a žáci jsou šikanováni nejvíce při cestě do a ze školy. Následují chodby, WC a školní šatny. Účinnost programů zaměřených proti šikanování uvnitř školy je tím vyšší, čím kvalitnější je dohled učitelů a ostatních pracovníků školy. Mnoho závažných projevů šikanování je zřetelně skryto, proto by učitelé měli znát místa a skrytá zákoutí jejich školy, kde by mohlo k šikanování docházet a častějším dozorem šikaně zabránit. Druhou část

dotazníku vyplňovali pouze ti, co byli někdy šikanováni. Z 80 respondentů na tuto část odpovídalo 10 žáků z toho bylo 8 chlapců a 2 dívky.

6. Diskuse

V diskusi se zabývám výsledky, které buď potvrdily nebo nepotvrdily dané hypotézy a dosahují významnějších hodnot.

Ověření hypotéz:

Hypotéza č. 1

Člověk v partě se cítí bezpečněji a sebevědoměji, tudíž je menší možnost, stát se terčem šikany.

K ověření jsem použila z dotazníku otázky č. 1, 2, 4, 7, 8, 9 – na souboru odpovědí na tyto otázky je velmi dobře vidět, že většina respondentů ze zkoumaného souboru patří do nějaké organizované skupiny lidí. Ta je ve většině případů dobře připravuje na budoucí život. Učí je respektovat hierchii společnosti, ale zároveň jim poskytuje ochranu před případným nebezpečím. Člověk se cítí v bezpečí, má se komu svěřit, ví, kam patří. Jeho sebevědomí tím stoupá. Podle kladných odpovědí při rozhovorech s učiteli na téma šikana jsem zjistila, že šikana je poměrně častým jevem, ale jedná se pouze o mírné projevy. Potvrzuje se tak tvrzení Koláře (1995) o až epidemickém výskytu šikanování na našich školách, které bylo potvrzeno v závěru 90. let minulého století několika lokálními a regionálními výzkumy a které vedlo MŠMT k vydání metodického pokynu k prevenci a řešení šikanování mezi žáky (2001). *Tím považuji hypotézu č. 1 za potvrzenou.*

Hypotéza č. 2

Předpokládám, že nejčastějším pachatelem šikany na naší škole je chlapec, který vede organizovanou skupinu.

Pro ověření další hypotézy jsem použila otázku č. 13 a 14 – Kým jsi byl(a) šikanován(a)? – Z odpovědí vyplývá, že agresory jsou častěji chlapci než dívky. *Předpokládaná hypotéza se potvrdila.*

Hypotéza č. 3

Předpokládám, že v naší škole je častější šikana verbální než fyzické napadání.

K ověření hypotézy jsem použila otázku č. 10 – Jakým způsobem jsi šikanován? - K ověření hypotézy jsem použila otázku č. 15 - Jakým způsobem jsi byl šikanován(a)? Podle odpovědí v dotazníku jsem zjistila, že 26 (50,99%) chlapců a 32 (59,36%) dívek bylo šikanováno verbálním napadáním a 16 (31,37%) chlapců a 4 (7,40%) dívek bylo šikanováno fyzickým napadáním. K slovnímu napadání mezi žáky konstatuji, že v dnešní době se různé nadávky a formy slovního násilí objevují často ve filmech dostupných dětem a mládeži,

v počítačových hrách apod. Děti se s těmito projevy setkávají již v útlém věku a považují je za normální způsob vyjadřování. Vznikla tak v dnešní společnosti situace, kterou je podle mého názoru obtížné řešit. *Předpokládaná hypotéza se potvrdila.*

Hypotéza č. 4

Předpokládám, že k šikanování nejčastěji dochází ve třídě.

Ověřováno otázkou č. 12 – Kde je Ti ubližováno?

Mé zjištění a zároveň vyvrácení hypotézy č. 4, že nejčastěji dochází k různým formám šikanování ve třídě, ale není plně v souladu s tvrzením Bendla (2003), že se šikanování vyskytuje spíše na skrytých místech ve škole např. na toaletách, šatnách a zákoutí školy kam nedohlédne oko učitele vykonávajícího dozor. Vzhledem k tomu, že druhé nejčastější místo šikanování je WC, mělo by se vedení školy spolu s učiteli zamyslet nad tím, jakým způsobem by bylo možné těmto útokům zabránit, nebo je alespoň zmírnit. *Považuji hypotézu za potvrzenou.*

Hypotéza č. 5

Předpokládám, že se šikanování nejčastěji svěřují rodičům, kteří ve spolupráci se školou zasáhnou.

K ověření této hypotézy jsem použila otázky č. 15, 16, 17, 18, 19, 20 – Z odpovědí je možné konstatovat, že 6 žáků z 10 se sice někomu blízkému svěřilo, ale pouze 4 z nich byla poskytnuta pomoc. 4 žáci o svém problému nehovořili s nikým. Je třeba se zamyslet, z jakého důvodu. Byl to snad strach z agresorů, ze zesměšnění nebo je to následkem, že 2 případům nebyla poskytnuta dostatečná pomoc? Z 10 žáků se rodičům svěřili pouze 4 žáci. Je překvapivé, že dívky se svěřily obě dvě ale z chlapců pouze 2. Učiteli by se nesvěřil ani jeden žák, což je přímo šokující. Celkově mne tyto odpovědi velice překvapily. Podmínkou k efektivnímu řešení šikany je ochota vedení školy a celého pedagogického sboru vážně se zabývat problematikou šikanování. *Předpokládaná hypotéza se nepotvrdila.*

Podmínkou k efektivnímu řešení šikany je ochota vedení školy a celého pedagogického sboru vážně se zabývat problematikou šikanování. Pedagogové by se měli naučit uplatňovat různé formy a metody působení na jednotlivce a skupiny žáků, zaměřit se na podporu rozvoje jejich osobnosti a sociálního chování. Jedině tak mohou účinně bojovat proti narůstající agresí ve školách.

Závěr

Šikana ve školách představuje fenomén, který podle mého názoru z našich škol nikdy zcela nevymizí. Abychom mohli proti šikanování úspěšně bojovat musíme znát podstatu a formy šikanování.

Hned na začátku školního roku, kdy se žáci prvních ročníků teprve začínají poznávat, bychom si měli všimnout několika jevů, které mohou postupně ústít až do šikany. Jedná se o různé legrácky, odstrkování, vysmívání se druhým nebo povyšování se nad slabšími spolužáky. Dalo by se říci, že tyto tendence jsou do určité míry přirozené. Vytváří se struktura vztahů ve třídě, někdo si získává pevnější postavení, více kamarádů a někdo naopak. Problém ovšem nastává tehdy, když se jeden nebo více žáků stanou častým terčem negativních projevů ostatních.

Ve své práci jsem se snažila co nejvíce rozkrýt problém šikany. Pokusila jsem se odpovědět na otázky: co je příčinou šikany, jaké jsou její vývojové stupně a projevy. Uvádím zde charakteristiku účastníků šikany, zabývám se prevencí a řešením šikany. Zmiňuji prostředky vedoucí k odhalení šikany a výchovná opatření pro žáky středních škol.

Především mě zajímá, jak problematiku šikany vnímají žáci a učitelé na našem SOU a jak na tento problém reagují. Z dotazníkového šetření vyplývá, že výskyt šikanování na uvedené škole je velmi častý. Žáci jsou nejvíce šikanováni při cestě do a ze školy a to formou slovního napadání i tělesným ubližováním. Zarazilo mě však, že se většina šikanovaných žáků se svým trápením nikomu nesvěřuje. V závěru dotazníku se ptám žáků „Kdyby si měl/a/ poradit někomu, komu druzí ubližují, co bys mu poradil/a“ většina si myslí, že by pomohlo svěřit se někomu blízkému, někomu, kdo by mu rozhodně pomohl. Určitě by i pomohlo zlepšení přístupu učitelů k šikanovaným i k agresorům. Když jsem mluvila se svými kolegy, pedagogy, většina se během svého pedagogického působení setkala se šikanou mezi žáky. Myslím si, že v praxi je žádoucí, aby se s podstatou, příčinami, formami, metodami prevence a důsledky šikany seznámili všichni učitelé, vychovatelé, výchovní poradci i ostatní zaměstnanci školy.

Pozitivní v oblasti prevence je připravit učitele na problematiku šikanování a dalších sociálně patologických jevů v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (semináře, kurzy, atd.). Určitě by pomohlo umístit na příslušné viditelné místo kontakty a telefonní čísla na instituce, které se problematikou zabývají, nejlépe ke schránce důvěry a zařadit problematiku šikany např. do třídnických hodin.

Dle mého názoru je důležité, aby učitelé měli nejen znalosti a dovednosti na vysoké úrovni, ale aby uměli vnímat jednotlivé procesy šikany, vhodně na ně reagovali a usměrňovali je. K pozitivnímu výsledku napomáhá především prevence proti šikanování, která napomáhá zvládnout postup a strategii při řešení konkrétních situací. Vytváření otevřených, kamarádských a bezpečných vztahů je tou nejlepší ochranou proti šikanování. Přirozenými a účinnými prostředky primární prevence jsou celoškolní setkání, třídní samospráva, rada školy. Ve vstupní hale školy je umístěna schránka důvěry, které se žáci mohou písemně a anonymně svěřovat se svými problémy a upozornit na problémy spolužáků. Je to správný krok, který vede žáky k tomu, aby se zajímali o chod školy a aktivně přispívali k řešení problémů.

Seznam použitých grafů a tabulek

Graf č. 1 - Patříš ve vaší třídě do nějaké party?	
Ubližoval ti nebo ubližuje někdo ze třídy?.....	29
Myslíš, že je vaše třída dobrý kolektiv?	
Graf č. 2 - Máš ve třídě dobrého kamaráda?.....	30
Graf č. 3 - Jaké bylo Tvé poslední vysvědčení?.....	30
Graf č. 4 . Ubližuje Ti někdo ze školy? & Ubližuje Ti někdo z jiné školy?.....	32
Graf č. 5 - Jakým způsobem jsi byl(a) šikanován(a)?.....	33
Graf č. 6 - Řekl/a jsi to někomu? & Pomohl ti ten někdo?.....	35
Tabulka č. 1 – Jakou jsi dostal/a na vysvědčení známku z chování?.....	31
Tabulka č. 2 - Jakým způsobem jsi byl(a) šikanován(a)?.....	32
Tabulka č. 3 – Jak často ti bylo ubližováno?.....	33
Tabulka č. 4 – Kde je ti ubližováno?.....	34
Tabulka č. 5 - Ten, kdo ti ubližuje, je chlapec nebo dívka?.....	34
Tabulka č. 6 – Kolik je těch, kteří Ti ubližují?.....	35
Tabulka č. 7 - Byl potrestán/a ten, komu jsi to řekl/a?.....	36
Tabulka č. 8 - Řekl/a/ jsi o tom, že Ti někdo ubližuje, rodičům?.....	36
Tabulka č. 9 - Kdo si myslíš, že by Ti nejvíce mohl pomoci a jak?.....	36
Tabulka č. 10 - Jsi sám/sama/, komu ve třídě nebo ve škole ubližují?.....	37
Tabulka č. 11 – Zkusil/a jsi se bránit?.....	37

Použitá literatura

1. BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. 1.vyd. Praha: ISV TIRA, 2003. ISBN 80-86642-08-9.
2. DYTRTOVA, R. - KRHUTOVA, M. *Učitel Příprava na profesi*. 1. vydání. Praha. Grada. 2009. ISBN 978-80-247-2863-6
3. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha: 2001, 255 s. ISBN 80-7178-513.
4. KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. 1.vyd. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123
5. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 28 275/2000 - 22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, čl. 1, odstavec 1, účinnost od 1. 1. 2001, Praha, MŠMT ČR, s. 7.
6. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 14 514/2000 – 51 k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Věstník MŠMT sešit 2000
7. PRŮCHA, J. - WALTEROVÁ, E. - MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vydání. Praha. Portál. 2003. 324 s. ISBN 80-7178-772-8.
8. ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1. vydání. Praha: Portál, 1995, 95 s. ISBN 80- 7178-049-9.
9. TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1. vydání. Praha: Portál. 2001, 96 s., ISBN 80-7178-503-2.
10. KOLÁŘ, M. *Účinnost vzdělávání pedagogů v projektu MIŠ* [online] [cit. dne 11. dubna 2007] dostupný WWW:<http://www.minimalizacesikany.cz/dokument.php3?p_id=49>.

11. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [on-line]. Cit. dne 01. 01. 2000.

Dostupný z WWW:

<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/metodicky-pokyn-sikanovani>>, ISBN neuvedeno

12. PRESL, J. Drogová závislost. Praha: Medica, 1995. ISBN: 80-85800-18-7

Příloha č. 1 – Vzor dotazníku (opis)

Dotazník šikanování – forma pro žáky

Datum..... Třída..... Pohlaví
(chlapec/děvče).....

Úvodem co je to šikanování: Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližují druhým.

Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá co je ti nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí.

Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci, bije tě. Ale může ti znepríjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě.

Pokud ti není ubližováno, vyplň dotazník jen do otázky č. 7!!

Instrukce: Zakroužkuj nebo podtrhni odpověď, která je pravdivá. Nepodepisuj se!

1. Myslíš si, že Vaše třída je dobrý kolektiv?	Ano	Ne
2. Máš ve třídě dobrého kamaráda?	Ano	Ne
3. Jaké bylo Tvé poslední vysvědčení?	- jedničky a dvojky, případně samé jedničky - několik trojek - několik čtyřek - jedna i více pětetek	
4. Patříš ve vaší třídě do nějaké party?	Ano	Ne
5. Jakou známku jsi dostal/a na vysvědčení z chování?	- jedničku - dvojku - trojku	
6. o, že je ubližováno Tvému kamarádovi nebo spolužákovi?	Ano	Ne
7. Ubližoval nebo ubližuje někdo ze třídy tobě?	Ano	Ne
8. Ubližuje ti někdo ze školy?	Ano	Ne
9. Ubližuje ti někdo z jiné školy?	Ano	Ne
10. Jak ti ubližují? (stačí, když zaškrtněš to, co se to stalo, ale můžeš to popsat i vlastními slovy). -Posměch – pomluvy – ponižování – ignorování – nadávky – poštuchování – bití - Jinak – jak?		
11. Zamysli se a napiš, jak často ti bylo ubližováno?	- téměř každý den - Téměř každý týden - asi jednou do měsíce	
12. Kde se to děje? - Ve třídě – na chodbě – v šatně – na WC – v jídelně – v družině – cestou do školy nebo ze školy - v tělocvičně – na hřišti		

- pokud jinde, tak kde?		
13. Ten, kdo ti ubližuje, je chlapec nebo dívka?	Dívka	Chlapec
14. Kolik je těch, kteří Ti ubližují?	- jeden	- dva - tři - více než tři
15. Řekl/a jsi o tom někomu?	Ano	Ne
16. Pomohl Ti ten, komu jsi to řekl/a/?	Ano	Ne
17. Myslíš si, že je to dobrý nápad požádat o pomoc učitele?	Ano	Ne
18. Byl potrestán ten, komu jsi to řekl/a/?	Ano	Ne
19. Řekl/a/ jsi o tom, že Ti někdo ubližuje, rodičům?	Ano	Ne
20. Kdo si myslíš, že by Ti nejvíce mohl pomoci a jak?		
.....		
21. Jsi sám/sama/, komu ve třídě nebo ve škole ubližují?	Ano	Ne
22. Zkusil/a/ si se bránit?	Ano	Ne
23. Kdyby si měl/a/ poradit někomu, komu druzí ubližují, co bys mu poradil/a/?		
.....		